

ACC. N:R

M. 9819: 1-51.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland

Upptecknat av: Carl Viking

Härad: Uppvidinge

Adress: Furåkra, Kråksmåla

Socken: Ålgård

Berättat av: Susanna Eklunds dotter

Uppteckningsår: 1945

Född år 1800 i Ålgård; död 1896.

Bröllop och bröllopsreder. s. 1-51.

LuF. 52.

(inkl 6 blad
secken.)

Skriv endast på denna sida!

1.)

ACC. N:R M. 9819: /.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Släpberätterskan. min mormor. var född
Nyårsmatten 1800. i Krageskruv, Älgshults socken,
Kronobergs-län. Död 1896. i Fröske samma-
städes. Hon vistades mycket i mitt Barndans-
hem Krokshult i Älgshults socken, men när
jag var 14 år dog min fader och gården
såldes. Mormor flyttade då till sin dot-
ter Vendela, som bodde i en liten stuga
i Fröske i Älgshult $\frac{1}{4}$ mil från mitt barn-
danskem, och vi fingo ofta vara till-
sammans tills jag var 22 år, då mormor
dog. Hon var en synnerligen god tradi-
tionsbärrerska. Man skall kunna säga,
att hon på sin tid var hemmetts tidning
och i rentid radidid; och hon höll sig
till sanningen. Hon råkade i hård fattig-
dom genom sin mans dryckenskap, symor-
far nedsteg i en förtidig ^{gravy} till följd av sprit-

missbruk. och mormor fick reda sig och
s. mindreåriga barn genom att spinna,
sticka och väva; han vandrade långt
och sålde sina alster. och då fick
han höra och se mycket pluss vad hen-
nes fäder för henne omtalade. Han äg-
de ett mienne, som få. Egen reflex. Sam-
ning präjke har jag sittande på knä vid
mormors "Kardapall" b. a. härt följande.

Värend's brud och brudgumsdräkt och
Värendskt Krambröllop.

Obs! Frägelistan uppmanas till
att lämna en så utförlig skildring
som möjligt om bröllop och bröllopsse-
der i gammal tid och i nutid. Välan!
Men det blir då att börja från början

3.

ACC. N:R M. 9819:3.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

och under tiden besvara fråglighets
frågor; då dam passa in i uppbeckning-
arna; då först får jag en detaljerad
berättelse. — Få brudar kunde i mor-
mors ungdom bestå sig med följande
bruddräkt. Men så kunde det hända
att brudens mormor burit samma brud-
dräkt. Till denna dräkt hörde "Becksäm-
skor" med lika klackar och silverspän-
nen till skälvång. Kemstickade, mörk-
blå yllestrumpor. En mörkblå kjol "Pise-
rad" (veckad) runt ikring. Kjolen var av
fint "Käpmanuskläde". Förkläde med
vacker bård på vilken var nerlagt ett
drygt arbete. — Rött livstrycke med snör-
hål av silver och snörkedja av silver.
Lärk = (Samlinne) av fint linne i vilket
var konstnärlig hålsöm å kragen och

och vid armlinningar. Särskilt ett villigt
broderat "Koranhaklä" av vitaste linne.

"Koralslåt" (Obs! Vet ej vad mormor mente
med dessa saker) med länkar av silver
och därtill en ^{Bröstkåda} av silver. Så "Blända-
skärpet" om midjan. Det var rätt till färg-
en och broderat med guld och silvertråd.

Egen reflex: I Smålands museum i
Värjö finnes "Bländaskärps", som också
kallas "Fältpecken". Yrtebunt "Sunder-
björk" har lämnat mig se dam. Vidare har
skar av vitt sämsksskin. Också krydda-
dosa i vilken dam hade små bitar
"Raksocker" och ljöd på i kyrkan. Det-
ta socker köptes av pringvandrande
"Västgöta-knallar". Till beundraken
hörde Psalmbok med färgstarka band.
Även "Kuckle" även kallat "stycke fint broderat."

Leffa rishånmåda tillhörde huvudbona-
den. Brudgummen kläder vora av
fint, mörkblått kläde, i rocken silver-
knappar. Obs! Västen randig och med
silverknappar; därtill s.k. "knåbyxor",
som nedan knäna släts med
silverspårnen. Så hemstickade, sock-
lade, mörkblå, ullstrumpor, vars
skaft räckte till knäna. Strumpband
i lysande färg och i ändarna små
"söskor". På fötterna "Becksämskor", som
släts med silverspårnen. - På huvudet
en stor hatt med vida brätten. I handen
"Körkestaven" av "spanstkrä" och knapp
av silver. Därtill handskar av vitt
sävstskinn.

Obs! Min mormors utsagar!! Sen sista

bruden i Älgshult, som var sådan brud-
klänning var 1836. Och bruden benäm-
des för "Per Olssons Skina". "Granner va
gräbba te skapnad; ss du må tro poj-
ke, dä va ej brud som så ut för väkt"

Till ett värendiskt Kronbröllop var stora
förberedelser och stora kostnader. En ore
slaktades, en dita gris, 2. tunnor öl och cir-
ka 35 kannor brännvin. Bröllopet vara-
de i 3 dagar och var i brudens hem.
Om möjligt höllas dessa bröllop vid
Pingst helst Midsommar. Alla gäster
bjädos av en opartisk person (s. v. s. fick
ej vara minsta släkt till brud eller
brudgum.) Alla gifte, som bjädos
med hade "Förnugar." såsom fina bröd,
ostkakor, söpa, smärkakelser m.m.

Även s.k. "Preport" var rest över dörren till Bröllopsgården och stora porten varigenom Brudstassen bägade in i stugan. Se teckning s. 2. Även gagnades och gagnas i stället för äleport vid stora dörren att resa en 6. alnar hög gran på varje sida om dörren. Obs! Granarnas stammar barkas väl; men några gröna grenar lämnas i topparna. —

Vi säga att bröllopet förliggick på midtsummardagen. På e.m. midsommarafton kom Brudgummen med en stor skara släktingar till Bröllopsgården. varibland "Brudridare och i köten en hop mindreäriga pojkar, som kallades "Blombärare." Obs! Mormor berättade, att dessa pojkar på bröllopsdan skulle bära brinnande fjärblassar på hä-

fur; liksom vi pojkar i unga år bera på
väg till kyrkan julmorgon. När dom
välkades bröllopsgården sände Brud-
gummen henne pojkar till gården för
att höra om dom vora välkomna och
allt var redo. När dom hälsats välkom-
na, vände dom åter och bådade Brud-
gummen det. Så red alla fram till
gården och in på gårdsplanen ge-
nom stora gränden och reda s. varu
Medsoles kringom messammarsking-
en; se teckning nr. Obs! Motivet från
avsevärt yngre tider var. — Bru-
den trädde ut ur "Brustova" grann och
höglidlig. Hon gick att möta sin Brud-
gum. Före henne gingo "Brudpigor"
med brinnande "Bluss". Lestarkam ledsa-
gades han av "Brudsättan" (Obs! Så be-

nämndes den kvinna, som fäste Kyrkans krana i brudens hår.") Obs! Jag minnes något roligt från moen, som bör inflikas här. När brudgummen kom ridande till bröllopsgården skulle Bruden först se sin blivande man, så fick han ensam rätt att häska inom hus. Vidare skulle hon lägga en silverpärl i sin venstra sko, så vart hon aldrig fattig. Vidare skulle hon lossa spännena på sina skor, så fick hon lätt vid att föda sina barn. Sist men inte sämst. När brudgummen under vigseln satt ringen på hennes finger skulle hon fort trycka den nerom nedsta leden, så kom hon ej att behäskas av sin man. - Vid ankomsten till Bröllopsgården råkade brud och brud-

gum varandra handen och sågade
äpföljda av sin Stass hägfidligt in i
Bröllopsstugan. — Obs! "Rörkkrana"
fästes ej på bruden ej heller brudkläder-
na förrän Bröllopsdagens morgon
Obs! Kontrahenterna borde ej sova i
gemensam säng förrän Bröllopsmat-
ten. Om en flicka vart "På viset" före bröl-
lopet ansågs i aldrig tid mycket gene-
rande, födde hon ett barn utan åk-
terskapet, sådes hon vara "Tidbränd."
och vart mycket "Präggift." — Obs! En-
dast "Ren mö" fick på sin bröllops-
dag bära Rykans brudkrana, ty
var den blivande bruden i graces, så
sådes "kranan mista sin glans" Obs! Men
det var "En stor heder för den flicka,
som fick bära "Rörkkrana" på sin bröl-

loppdag" sade mormor. Obs! Särfor om den blivande bruden endast kort tid varit "På viset," så sökte hon smussla sig Kronan, men när de unga föräldrarna komma och ville ha den förstfödde döpt. Så räknade Prosten tiden efter Bröllopsnatten. Var det då för tidigt med den unga fruns moderskap, så fick hennes man "Beta" (betala en viss summa) för dessa penningar bildades hälsken till en kassa att vid behov förgylla om brudkransen den andra hälsken följde prosten, det het- te att "Lappa prästens byxor," enligt mor- mors sägen. —

När alla gästerna blivit undflägnade rikligen på bröllopsdagens morgon och Brud och brudgum pyntade, så kom en massa ungdom fram till dörren i bröl-

loppsgården och pojkarne lossade en salva ur sina pistoler och roppte "Brudparet ut!" Som stega då ut på "Förskugstencen" = (Bra av en grästenshåll) sådan var vanlig i äldre tid. De salluterande ungdomarna utfägnades med mat och brännvin. När dam så besatt brud och brudgum lossade dam åter en salva bugade sig mot kontrahenterna och marscherade från gården Obs! Att så visa sig stående på källen hette att "Brudparet stod på den heta stencen." — Sen styrdes färden åt kyrkan. Vägarna i Elghult voro vid tiden 1820. strusla, så först 1834 kunde landets "Olaus i Frösche-kulla färdas till kyrkan i liggfjädravagn." "Ungdammar måste gå bäl före och efter brudstassen och öppna

13./

ACC. N:R M. 9819:13.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

och stänga många grindar helst
om vägen var lång. Obs! Obs! Entligt
vår tanke var väl nu den blivande
släkten tillhopa på väg till kyrkan;
mer Brudgummens följe med brud-
riddare och blusspojkar vara en trupp
brudens följe likaså. Obs! Men Brud och
brudgum tillhopa mellan de två
trupperna. Alla, som det kunde reda
till häst. Entligt mormor var det vik-
tigt att bruden var "Ren mä", ty an-
nars blev den häst hon red skämd.
Före Brudstassen gick musikanter
och blåste Klarinett och flöjt och slog
trumma så det skade i skogen.
Obs! Mormor sade "Mina fäder be-
rättade att när Stassen kom fram
till kyrkan skulle dom rida 3. varv

14/

ACC. N:R M. 9819:14.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

solrätt kringarn "Brusten", som låg
vid kyrkvallen. Obs! Men då måtte
varit före min tid; för jag så ald-
rig till nån "Brusten". —

Någon särskild person ledsagade
ej en bruden i kyrkan. Det var hen-
nas brudgum, som hölla varandras
händer, som bars högt ända fram till
altaret, men Brudgummen bar hat-
ten på ända fram till altaret, där
mottogs den vördadspått av en yng-
ling till vigseln vart slut. Likaså när
brudgummen satte Ringen på brudens
finger var det en ringflicka, som mot-
tog och höll hennes Blombukett, och
det troddes, att den flickan, som
höll blommorna och pojken, som höll
hatten skulle bliva näste brudpar från

15.

ACC. N:R M. 9819:15.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

den lag där bruden hade sitt hem.
Under det stassen bägade in i
kyrkan paraderade Lyskepojkarne med
brinnande bloss; och musikanterna in-
stämde med orgeln från läktaren i
"Brudemarsch" både när stassen bäga-
de in och ut ur kyrkan. Under guds-
tjänsten satt de nygifta och stassen i
främsta bänkarna; och när det var
richtigt fint satto brud och brud-
gum på sin "bruddyna", som med-
förts från hemmet och placerats i
kyrkbänken. — Obs! Pellen fick en-
dast förekomma för "Ett, ren mä."
Den hölls över brudparet vid brud-
mässan, enligt utsaga av vår nuva-
rande kyrkoherde Gunnar Svanhagen.
När brudfolket återkam i närheten

så fullt av kvävande fjärrök, att gästerna ej kunnat reda sig. — Obs! Obs! Lagoberåtterskan sade: "Jag minnes ej allt man lyst sig med annat än ljus under måltiden, men i farminns & morminns tid gagnades blott." —

Jag måste nu något uppspekna om borden och hur gästerna placerades vid dem. Obs! Man hade cirka 9 alnar långa bord av ek eller kårnifur och dessa placerades på höga, fyrbeniga pallar, som hette "Bordsbockar". Borden voro dukade med hemväd dräll. Gästerna sutta på sätten å ämse sidor borden. Jag minnes sådant från mitt barndoms hem och från flera bröllop där jag spelt fiol i unga år. Set var grant med sådana bord. Se teckning N: 3! —

18./

ACC. N:R M. 9819:18.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Jag återgår till vad mormor berättat. Vid
gavelfönstret = (Främst) sutta brud och brud-
gum. Emellan dem satt den självskrivna
Prosten. Närmast bruden å andra sidan
satt "Brudsvättan". Och sedan undan för-
undan, som idom antogs värdiga vara.
För de förnärmsta gästarna dukades med
tenntalrikar samt sked, kniv och gaffel, så
långt förrådet räckte, resten fingo brätal-
rikar och mätte medföra sked, kniv och
gaffel "Äs dom ville ha mat." Måltiderna
räckte minst 9. timmar. Soldaten eller
Rusthållets husar skulle nr "Tömlare" (små
kenn eller silverbägare) bjuda brännvin och
Öl nr "Stänkor"; och ätet slags upp i "Öl-
bollar" av makturbjörk, sade mormor. Obs!
Desse dryckeskärl se bekräftning nr 4. A. B. C.
Det var ett väldigt krusande och trugande

när gästerna skulle placeras vid borden och innan dom smakade Guds gåvorna. Obs! Ända till i nja 1880-talet inbärs maten ostyckad. F.ex. varje gäst fick skära sitt bröd ur de stora "Färingkakorna." Med sovlet var det annorlunda. Var ej prästen närvarande, så var det Äldermannens tur att stycka den rykande skinkan, när prästen styckade hette detta att "Flotta prästens kapp." All mat som var sovel och även pannkakor sändes "Bätsols" kringom borden. Hade maten sändts "Motsols," så "hade man ätit sig ur gälden, enligt mormors tes. —

Man hade i äldre tid fåniligen bestämda maträtter på Bröllopsborden. Först Lutfisk och därtill fiskarparna. Sedan Ärtvälling med en myckenhet sovel. Även här till Brännvin. Maten äts ur gemensamma

fat, som voro placerade här och var på
borden, så det var att med sked eller kniv
tänja sig till faten "Ät man ville hava nåt".
Därfter frammattes en sorts god, varm korv av
färsakt, korven hette "Pölsa" och äts tillsammans
med råskalad, kokad, potatis jämte det var-
ma korvspadet. "Pölsan" kunde utbytas mot
färsk insjöfisk. Här till äter brännvin och
hembryggt starköl. Nästa rätt var smör-
gås och "Embärsmost" (En soppa av embärs-
vört i vilken skurit frukt och tillsatt flö-
ning och avrört med potatismjöl. Här
till inget brännvin. Obs! Därefter Små-
ländingarnas nationalrätt "Fifer gröt". Gäs-
terna, som bodde nära bröllopsgården
medförde flera krukor av den begärliga
gröten, som och äts ut gemensamt. Här
gungen fick äta gröt utan att först "Pimma

21/

ACC. N:R M. 9819: 21.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

till grötew." Nu följer några grötrinn bland
de många. N:o 1. Senna gröt är vit, där-
för sticker jag dit." N:o 2. Min far hade en vatt-
mårr med vit grumma, därför slutar
jag at rinna." N:o 3. Flickors rim. Senna gröt
är kokt i gryta, men ej i stubbe, Gud lät mig
på en duktig gubbe." N:o 4. Jag sitter bredvid
ett nöt och äter gröt." (Pvor) 5. Jag sitter bredvid
ett få och gör så må." o. s. v. — Hårtill ingen sprit.
Nästa rätt var pankakor i mängd. Som va-
ra skurna i stycken, som hette "Pannka-
kebitar" och äts med lingonsylt sådad med
hanung. Hårtill många rypar, ty det server-
ades många "Pannkakebitar" på man. Obs!
Kvinnor bjödos "hanungsbrännvin." S. v. s.
Hanung var blandad i brännvinet.
Sist äts ostkaka eller rötost och därtill
smörbakelser och brännvin. Tårta var o-

känt hos oss i äldre tid. Så var måltiden slut. Föjkarna voro försedda med dussin-
tals pistoler och det skjöts och laddades och
skjöts b. o. m. under borden och flickorna
skrek och höjtade; detta minnes jag. Obs!
Under bröllopsmåltiden skulle brudparet
"säkras". Omligt en gammal, nu död ko-
kerskas uppgift skulle Brudgummen smusta
i brudens mat liksom hjärtat av en
"Kruslidenwa och liksom vit kvärdskjulat," så
kunde han aldrig omfamna någon
annan än sin egen man. Bruden
äter skulle i sin mans mat insmulla
liksom i en brunstig bock; så kunde
han aldrig vila i älskog i en annan
kvinna som följde. Detta efter kokerskan
Stina Lisa Gustavsdatter, född 1809 i Kroks-
hult, Älgshults socken; död 1907. hos sin son i

23.

ACC. N:R M. 9819:23.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

America. Obs! Fakklädset s.k. "Bordhim-
mel" var i taket uppfäst över brudparet.
Det var en vackert utrydd duk, som
föreställde "Bröllopet i Kanau; när Jesus
gjorde vin av vatten". - Musiken spelade
ej när maträtterna frambars, det var först
efter måltiden; då måste det vara takt i
stricken "Om spelmannen ville hederlig vara".
En god fiolspelare, i min ungdom, hade en
väldig tur hos flickorna. Naja! Inget ont i det.
Obs! Obs! Vigselring till bruden har gag-
nats så långt tillbaka, som fäderna min-
des. Ringen borde vara av gott guld, men
fattiga köpte förgylld silverring; att man
länt vigselring veta vi ej; men brud
eller brudgummskläder har fattiga länt.
Obs! Vardagslag gagnades och gagnas ännu
ringar av s.k. "Gulduabli" lika i fäsen som

24/

ACC. N:R M. 9819:24

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

vigselrynget och dessa ringar köpes i re-
serv samtidigt med vigselrynget. Obs! Obs!
I mycket gammal tid förskam ej "Förlan-
ning med dithörande ringar". Obs! "När
då va bestämt," så gav fästmannen
i föräldrars och målmäns närvaro flic-
kan en stor silverslant, som hette "Fäste-
penning;" och sen voro dom offentligt
fästfolk enligt mormors m. f. utsagor.

Obs! Efter måltidens slut innan man läm-
nade borden så skulle de, "som hederlige
ville vara göra äminnelse för sig" d. v. s.
Hålla skålar till brudfolkets ära; och då
i gammal tid flådade öl och brännvin
i strömmar och många gäster blevo "mo-
siga." I nutid försiggår bemälda tal i
samband att man dricker "Bruders skål"

25/

ACC. N:R

M.

9819:257

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

i ett glas vin. — Efter bemälda tal
började dansen. I gammal tid var det
ofta en fiolist och en Marienettbläsare, som
samspelade. "Kranan skulle dansa av
bruden," hette det. Missförstå ej! Man dan-
sade ej så att kranan föll av brudens
huvud; klet var själva seremonien, som
fått detta namn. Man skulle klämma
i med en "Brudvals" T.ex. "En midsom-
mardröm" (Mendelssohn) Eller den bussiga,
Nordsvenska valsen "Ett Bandbröllop" o.s.v.
Först valsade prästen med bruden, sedan
brudgummen, och så undan för undan
tills bruden varit prätt. Jag brukade
få mig en kärna bortan ett bord, å
vilket var en bricka med många glas.
När dam dansat sig trötta, så bjöd
jag gästerna på en sup laget om.
Fors. i Vab. 2.

265

ACC. N:R M. 9819:26.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Setta hette på skämt att "Korstra stråken".
Den flicka som passat vid borden bjöd
flickorna samtidigt på vin och kaffe.
Inne dansades och ute i natten skedde skot-
ten. Framåt kl. 1 på natten togs kranan
av bruden. Nu skulle vi sluta en stor ring
omkring bruden. Ovs! En pojke och en flicka,
så en pojke och en flicka, tills hela laget var
samlat omkring bruden vars ögon vi
noga förbandet. Så dansade ringen
sakt och bruden gick "rättrols" 3 gång-
er och bar kranan i händerna. Så vid sista
varvets slut upplöstes ringen hastigt, men
varje pojke höll i sin flickas hand. Bruden
fångade ett par och satte kranan på flickans
huvud. det troddes allmänt att den poj-
ken och flickan skulle först gifta sig till-
hopa i byn och flickan då bära Ryrkranan.

27/

ACC. N:R

M.

9819:27.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Obs! Seden att gifta män skulle slå ring omkring brudgummen och ungdomarna söka få tag i honom har icke förekommit hos oss, men torde hava sitt motsycke i nyligen beskrivna sed då bruden med förbundna ögon skulle utforska vilken flicka i byn, som närmast efter henne skulle bläsa "Körkekranan".— Men vi återgå vidare ^{til} brudmors sages. När man "länsat kranan av bruden, så skulle brudparet sängledas." I gammal tid följde gästerna brudfolket in i brudgemaket, kläddes av dem och lade dem i gemensam säng, och sjöng en psalm; sen tillslöpa däm dörren efter att först önskat dem godnatt!

Obs! Hava Höglärde hört talas om "Brud-

spål" Tex. "Brudhammare eller Brudvar." Som trodde i äldre tid att anda snarare kunde "förgöra" brudfolket Bröllopsnatten. Därför skulle det läggas "Keltat spål" i brudkängen. S. v. s. spål som blivit hårdat i vatten i vilket döpts barn. Min fader Erik Jönsson född 1822. anskade att i förra hälften av 1800-talet bodde i Thors hult, Kråksmåla socken, Kalmar-län En smed och fiolspelare, som fått sin fiol "Näckstämd." Denne smed han gick om söndagarna till Kråksmåla kyrka, jag vill minnas han hette Per Svensson. Han gav kyrkvaktmästaren brännvin för att han skulle åt honom tillvarataga dopvatten, när barn döptes i kyrkan. Denne smed tillverkade bemälda "Brudspål." Gammalida "Jordemoror," ville gärna hava en

sax av "Helgat stål," att användas vid "Munav-
ling", så kunde ej de förhannade trollen
byta bort hennes barn mot en "so sina fa-
la, långvästa rungar, och trollen kunde
ej bergfaga den unga modern. Men för-
säkerhets skull var det gott att ha be-
mälda stål i barnets vagn tills det
blivit döpt och ditta stål i moderns
säng, tills hon blivit "kyrktagen."

Obs! Jag har både hört och vid flera
bröllop i unga år upplevat att efter
det vi sångt brudparet "Bäddades sys-
kansängar." I gammaltid fick ungdomar-
na hålla till med sina "syskansängar"
i det nyslagna höst i gårdens logkista.
En pojke och en flicka skulle ligga parvis
om natten. Det var nätt om singfäcken,

Så vi fingo hjälpa oss så gott vi förmåtte
med flickans schab. Jag minnes från ett
Bröllop i Sjupskult, Ågshultssocken midsom-
marnatten 1888. Det var en gammal sed, så
om Spelmanen var ogift, så skulle
han hava till sängkamarat den flicka, som
passat upp vid borden. När vi sänglet
Brudparet, så fick jag "Mitt skäna vä-
je vid handen". Vi lade oss inne i stora
rummet på ett bälster och hjälde oss med
hennas schab. Vi somnade strax och sova
gott, som man sover i ungdomens
år. När vi vaknade hade någon av rums-
kamraterna, medan vi sova, spelat oss
ett sprätt. Som hade tagit brudkranan
från byrån och satt den på min flickas
huvud. Så kurrade dam och sade, "Lycka
ske brudparet!" Men vi toga sakur

31/

ACC. N:R M. 9819:31.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Lugnt; flickan hade sina armar om
min hals i allas ösyn och sade "Här har
du din Edla." Jag svarade, "Ske Guds vil-
ja, så sker det bäst!" Men hur det nu var,
så av "de skinne" blevo inga bevis. —
Nu kommer en gammal, rolig bröl-
lopsred, som mormor berättade om,
men det var långt före min tid.
Freden hette att "Gä Långdansen."
Andra bröllopsdagen var det att "Gä
Långdansen." En förman, som var glad
uträkt, sen tog hela raden hand i hand.
Men det var ofta besvärligt för "Lång-
dansen" kunde sträcka sig en fjärde-
dels mil från bröllopsgården. Vägen
ställdes genom präng, matt, äker-
gårdsgårdar och skräsen och up i
vattensumpar, m.m. Mången fick

39/

ACC. N:R M. 9819:32.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sina kläder, söndriga och värst var
det för kvinnfolken. Obs! Från bröllops-
gården hade man till en annan gård
bänt mycket mat och brännvin, dit
blev släkten inbjudna och tillfrågade
"varifrån herrskaperna vara?" Så äts
söps och dansades, sedan bräts upp
föregivandes att man ännu hade långt
till Stockholm." —

Till brudparet inbjudades i en skål
på 3-je dagen pengar, det kunde vara
nära stående släktingar eller fadd-
rar, som giva stora kummor. — Obs!
Även hade mormor hört samtala om
"Elfridaröl" från det hem där brudgum-
men bodde & brua satt så skåliga & granne
i sadeln, men detta var före mormors
tid. — I mormors tid ryptsogs på tredje

bröllopsdagen å en lallrik pengar till sock-
nens fattiga och till kyrkan, men ej till
Pråsten väd vi veta. Sen framsattes i
gammal tid (liksom i min ungdom)
en lallrik å vilken togs upp "Spelpeng-
ar". I mormors tid njäng och spelade
då "Fjädelsnidan" en visse varan jag blott
minnes följande strofer. "Måttjör lassar
på sin pung, han sparar inga pengar,
allt för en rasker speleman, som gnider
sina strängar." Ols! Egen reflex: Jag kunde
vid bröllop få 25 kränor och detta var
inbetet litet pengar i en tid då man
fick slå 1. tolv timmars dagsverk för
1 kränor. — Så sade mormor, att när
spelemannen fått sina pengar, så
kom någon in med en grytslev fast-
bunden vid en "kake" (kort stöv) och i

34/

ACC. N:R M. 9819:34

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

slenen ryptsags grengar till Roberstkan, som
lagat all den "Goe maten." —

Obs! I gammal tid hämde vid sista mål-
tidens slut att mat lämnades kvar i
kallrikerna. Obs! Detta var ett heders-
bevis åt värdet. Man ville där-
med säga att förplägnaden varit god
och riklig. men var förplägnaden
liten, så lämnades inget i kallriker-
na, då hette det "så va ett ossett ka-
las vi finge slicka kallrikerna, den se-
den har någon gång förekommit i mitt
minne. — Obs! Att bruden burit un-
der vigseln något lånat plagg är känt.
Detta avsåg enligt gamla folktron att
utöka och bevara grannsämjan mellan
den och de nygifte. — Att Bruden se-
den han varit i brudstass endast borde

35/
Spegla sig i vatten (obs! helst i källan)
står i samband med "Gulnas äppel".
Hon trodde sig härigenom, om än ic-
ke förvärva evig ungdom, så åt min-
stone behålla sin ungdom länge. Detta
har en nu död kantor G. R. Thorsen
i Bråksmåla antalat för mig när
jag varit på kyrkan. Alltså heden har si-
na rötter i hedenhär.

Perming av "Mestommarstång ärepor-
tar" m. m. vid bröllopsgården tillkom
i gammal tid liksom i nutid bys
ungdomar. — Obs! Namnet "Koc-
krabränne" till bröllop helt okänt
här. Men Björkdragning, hos oss
kallat "Björkknuck" är allmänt i våra
orter. På Lördagsaftnen före and-
re lysningsröndagen förtäggas "Björk-

36.

ACC. N:R M. 9819:36.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

krucket." Set kan vara pojkar och flickor
från flera byar, som deltaga. Björckruek
förekann t. ex. i mormors ungdom, men
ej i min. Obs! Heden tycktes vara bort-
glämn i cirka 50. år, men nu började man
äta hos oss för cirka 35. år sedan. De
gamle sade "Se när prästen lyser andre gång
för ett par; då slår han benen å dom,
å då behåva dom en berycka att städja
sig vid." "Björckruek," se teckning n: 5. Sam-
det tillgår i nutid! Pojkar och flickor
samlas i stort antal upp till 50. Flycken
ibland. Pojkarna hugga en stor pin,
björk och kvista, sånär som några
grenar i toppen. Sen träder man haf-
liga störs under stammen, 2. bära i var-
j stör och på björken sitter en pojke och
drar handklaver i marschtakt. Efter

björken går en massa jäntor sjunger
och slänger i takt med armarna eller
dansar om ett lag. Sådana malkas
dårn brudens hem. Så gäller det för
det blivande brudparet hälsa dom väl-
komna och tacka för "kryckan".
Pojkarna måste bjudas på brännvin
och pilmer och påsarna på kaffe med dopp
och var sitt glas vin. Särefter bära poj-
karna björken till anvisad plats;
sällskapet går till någon dansbana och
"Fröjder." Obs! Men bli dom ej välkom-
nade eller få traktering utan kontraken-
terna läser sig inne; då lägger dom
den väldiga björken utanför dörren,
så dom få öppna fönstret för att gå
ut och bortskaffa björken. I björken
sågad låter man snicka eller snickar själv

38/

ACC. N:R M. 9819:38.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

en möbel t.ex. ett bord till minne från
sitt "Björkknek". Obs! År det en flicka, som
 varit "All världens fåstma" s.v.s. friad med
många pojkar och givit dem korgen,
men till sist "Blivit på vikt" då för
att spea henne uppsäka pojkarna en
björk med en stor bukt och bär till
hennas hem. Setta an "Björkknek".

Obs! Obs! Redan i mormors ungdom
voro de Wärendska Kranbrölloppen
få. Inkomna på s.k. "Måderna 1830-
talet" ändrades mycket. Den gamla
brud och brudgumsdräkten upphörde.
Nu klädde brudar sig i svart ylle-
klänning av s.k. "Knallabyg". (Tyget såldes
av kringresande Västgötaknallar.) Dräk-
ten bestod av lång kjol och kofta, som

benämndes "Tröja". Till denna dräkt hörde
svart "Moareförkläde" med svartglänsande
blommor i tyget. På huvudet en stor, svart
"silkeduk med lång frans". För många brud-
hustru fick "bröllopsdräkten och gävodu-
ken" utgöra högfidsdräkt i hela hennes
tid. Som ung minnes jag en och annan
gamral gramma, som var klädd på
bemålta lätt. Bröllopsvigseln förekom
mestadels i hemmen, men fattiga läto
viga sig i prästgården. Också de stora
bröllopskalasen, som varade i "Lagarna
3" fortfora till omkring 1900. — Vad
den manliga brudgumsdräkten be-
träffar, så ändrades den avsevärt.
Tyget var fabrikslyg s.k. "Prästakläde"
och svart till färgen. På 1850-talet ut-
byttes knäbyxor mot s.k. "Långbyxor".

Den raudiga västen var helt svart och saknade ränder. Vidare en "Prunjerliknande" rock. På huvudet hög hatt, och på fötterna kortskaptade sköfflar av s.k. "Vändläder." Oks! Byxbenen ^{hög} stannade på stävelskapten. För många kunde utgjorde bemälda Brudgumsdräkt höglidsdräkt under hela kaus livstid.

Y Slutet av 1930-talet ändrades mattrådena avsevärt i Bröllop och Kalas f.ä. Man började mer och mer köpa poslin, samt knivar, gafflar och skedar, så varje gäst fick servera mat åt sig på sin egen tallrik och man åt ej ur gemensamma kärl. T.ex. Brödet skars upp och lades på brödbricka; kaviar skars och lades i därtill avsedda kärl o.s.v.

41/

ACC. N:R M. 9819:41.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Det hembryggda ölet tappades på karaff-
mer och dithörande ölglas att dricka ur.
Se gamla "Famllarna och ölbollarna" kom-
ma ur bruk; brännvin serverades i
glas från bricker, men man fortfor att
sittra vid långbord under måltider-
na; undantagvis förekom bemälda
platering vid bröllop så långt fram,
som 1888, men var i regeln bortlagt 1880.
På 1870-talet slog d. s. k. "Storindustrien"
igenom i vårt Land. Fabriker byggdes
mer och mer; och tillgångar och be-
hov efter förfiningar gjorde sig mer
och mer gillande. —

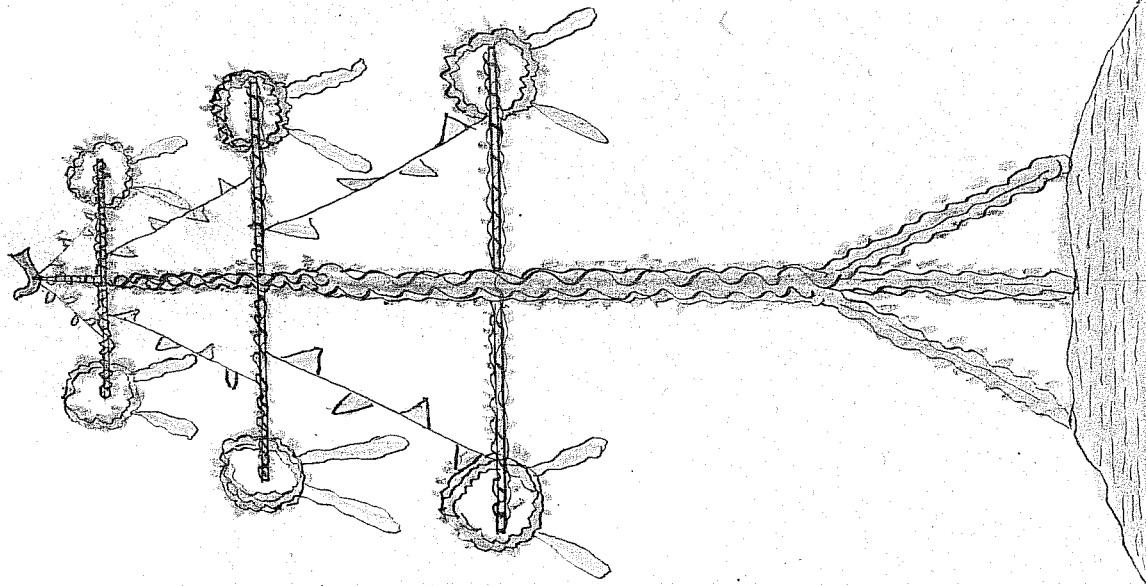
Än i dag, liksom i gammal tid söker
bysis ungdom för upptäckningar mest-
sammarskänk och äroportar vid bröl-
lopsgården. Ols! Se gamla kyrkbröllop-

en forskade in tiden 1870. - till omkring 1925
i våra öter. Så som först så jag i kräks-
måla kyrka brud bära kyrkans krona
och brudparet trädde fram till altaret
under tonerna från en bröllopsmarsch.
Men i Stockholm hade jag före den ti-
den sett kronbröllop i St. Jakobs kyrka.
Obs! Men nu förekomma rätt ofta kron-
bröllop hos oss både i kräksmåla och
Skoghults kyrkor, s. v. s. Så unga brudar
bär kyrkans brudkrona. Men andra
åker bär myrtenkrona, i båda fallen från
kronan långt ut, släja som i släpet uppbä-
res av 2. små vitklädda flickor. Numera
är det ylle mattor i kyrkogången och i
Koret. Skall det vara riktigt fint, så
ströas på mattorna förurusblad och
kyrkan smyckas med blommor och grönt.

Kvän på altarbordet vacker blomsterupp-
 satts och brinnande ljus. Efter ingångs-
 marschen sjunges en psalm t.ex. "Jag lyss-
 ter mina händer o.s.v." Sen förrättas vigsel-
 akten, därefter håller prästen tal till brud-
 parct. Sen vänder bröllopsparet sig åt
 församlingen och kantor sjunger och spe-
 lar en lämplig bröllopspsalm t.ex. "Hur
 skön är bröllopsstunden, hur ljvt i livets
 vår, när brudgummen förbruden med
 krönta bruden står. När hjärtan samman-
 länkas på frifödd kärslas bad, och ring
 och löften givas för människor och Gud."
 Så åter psalm t.ex. "Gud välsigne dessa hjär-
 tan, helga dessa vänners band o.s.v." Sen
 marsch då brudkaran bär ut ur kyrkan
 och i bilar reser till Brudens hem, där bröl-
 löpsmiddag avätes, och några "sväng om"

med bruden; och sen reser var och en hem till sig. — Obs! Den vita bruddräkten har hos oss gagnats av unga brudar i cirka 40 år. Men medelålders brudar t.ex. i 40-45 års åldern bära i regel svart eller mörkblå bruddräkt. Ingen krans; endast en röd ros i håret och blomkruket i handen. Sena brudar vigas vanligen å pastorats-expeditionen. — Obs! Under de 2. senaste gångna decennerna har det ofta förekommit att i stället för krans i "pre-posten" afhänges en s.k. "Transparang". Det är en liten grönmålad trälåda i vilken man inskurit konbraken-ternas namn; jämte 2. hjärtan genomskurna av en pil; symbolen av evig trohet mellan man och kvinna. Jag har varit anbedd tillverka sådana "Trans-

N° 1. Skång midtsommarsaffon vid rustida bröllop
1888. i Sjögården, Älgåult. Öst. Minnes-teckning.

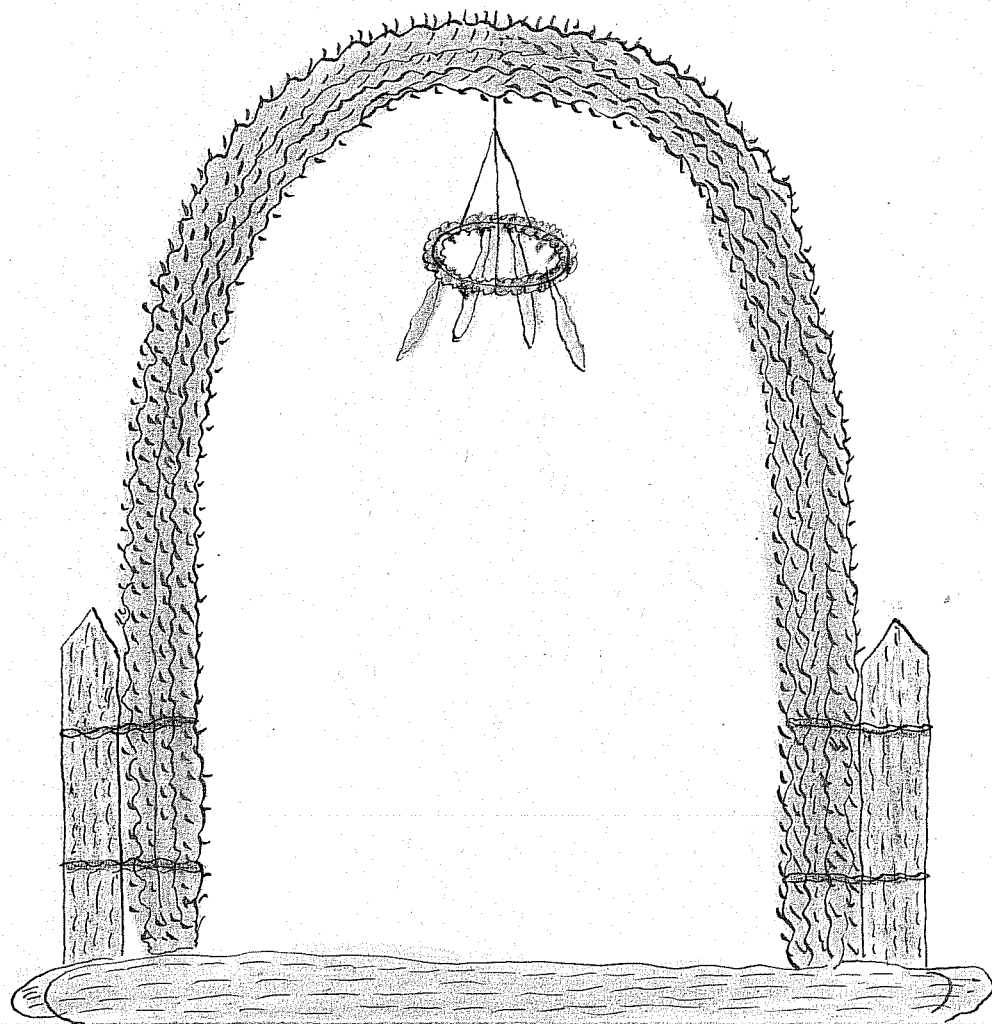

M.9819:46.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

M. 9819:47.

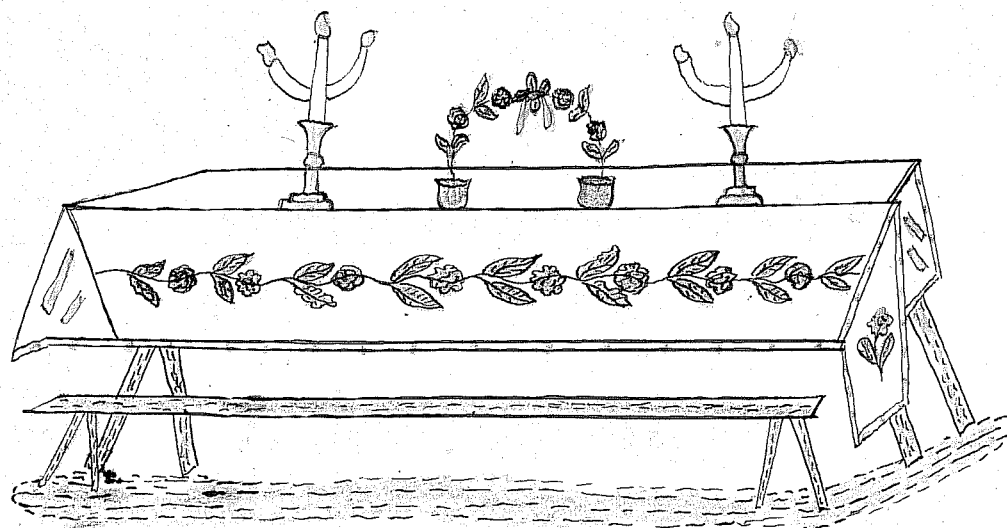
N° 2. Report ur Bröllopsgården N° 1.

UNIVERSITETS
BOKHUS

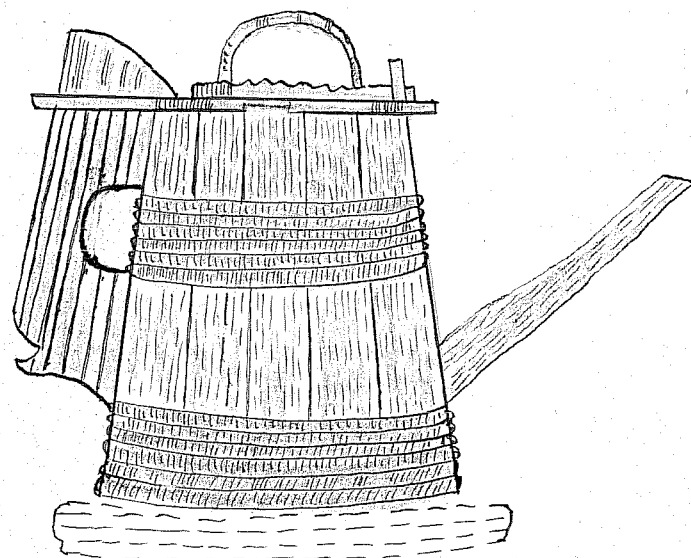
M. 9819:48.

N° 3. Bröllopsbord från tiden 1888. i Älgshults
Älgshultssocken.

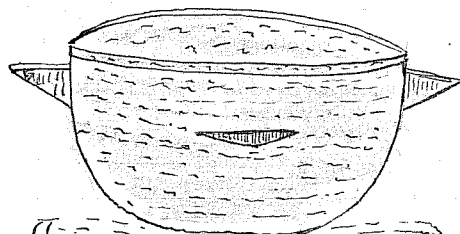

N° 4. A. "Ölpänka" från Lindshult i Kråksmålasocken.
 Kalmar-län.

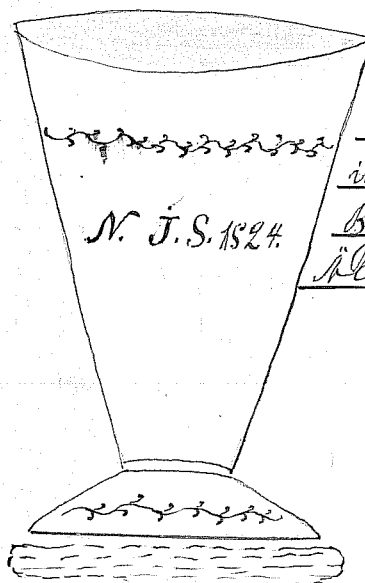
M. 9819:49

B. "Ölbolle."

från Bäckbo, Kalmar-län

C. "Tänke-
 re av pilen,
 inuti förgyllt,
 Björkebo i
 Råghultssocken.

LUDS UNIVERSITET
 FOTOKOPIERINGS
 AVDELNINGEN

M. 9819:51.

Nº 6. "Transparang."

RECEIVED
MUSEUM
JAN 10 1881